

Lucina Hagman
marttajärjestön perustaja

Marttaliitto ry
Kaija Kauppinen 1989
Taitto ja uudelleen kuvitus Kirsi Vesterbacka 2012

Sisällysluettelo

Lucina Hagman.....	3
Lapsuus Kälviällä.....	3
Ovet kouluun, ammattiin ja elämään avautuvat.....	5
Yhteiskasvatuksen esitaistelija.....	5
Lucinan koulu – Helsingin Uusi Yhteiskoulu.....	6
Naisasianainen ja naisjärjestöihminen.....	7
Lucina valtiopäivänaisena	8
Lucinan muotokuva.....	8
Lucina Hagmanin kirjoituksia ja teoksia.....	11
Joitain Lucina Hagmanista kertovia lähteitä	12
Valokuvat.....	12

Lucina Hagman

opettaja
naisasianainen
marttajärjestön perustaja

Lucina Hagman syntyi 5.6.1853 keisari Nikolai I:n hallitessa Suomen suurruhtinaskuntaa, sunnuntailapsena niin kuin hän muistelmissaan kertoo. Hänen elämänsä päättyi 6.9.1946, jolloin Juho Kusti Paasikivi oli aloittamassa työtään Suomen tasavallan seitsemäntenä presidenttinä.

Lucina Hagmanin 93 vuotta kestänyt elämänkaari kattaa ajanjakson, johon sisältyy maamme historian monia ratkaisevia ja usein myös raskaita vaiheita. Kaiken tämän keskellä Lucina Hagman kasvoi ja toimi vaikuttaen vuosikymmenien ajan maamme yhteiskunnalliseen ja sivistykselliseen elämään.

Perustaessaan keskellä sortokautta vuonna 1899 marttajärjestön ensimmäisen toimintayksikön, **Sivistystä kodeille** –yhdistyksen Lucina Hagmanin tavoitteena oli kasvattaa

”Suomen naisista Suomen sivistyksen luja suoja, itsetietoinen taistelija maansa oikeuden puolesta.”

Lucina toimi aina opetustensa mukaan. Hän uskoi sivistyksen, kasvatuksen voimaan eikä koskaan tinkinyt oikeudenmukaisuuden vaatimuksesta, jota hän piti yhteiskuntaelämän kulmakivenä.

Määritellesään eräässä kirjoituksessaan vuosisadan vaihteen naisasian sisällön Lucina Hagman määritteli samalla oman toimintansa tavoitteet:

”Tarkoituksena on hankkia naiselle kaikki lain ja oikeuden takaama vapaus kehittää kykyjään, hyödyksi hänelle itselleen, nuorelle polvelle ja koko yhteiskunnalle ja siten saattaa hänet osalliseksi kaikesta henkisestä ja ruumiillisesta hyvästä mitä elämä voi tarjota.”

Lapsuus Kälviällä

Lucina Hagmanin isä **Nils Johan Erik Hagman** oli Koivulahden kappalaisen poika, äiti **Sofia Margareta Nordman** torniolaisen vaskiseppän tytär. Vuosina 1846-1865 Nils Hagman toimi Kälviän nimismiehenä. Täällä Lucina Hagman syntyi kuusilapsisen sisarusarjan nuorimpana. Lapsuusmuistoistaan Lucina julkaisi vuonna 1936 teoksen Lucina Hagman kertoo lapsuudestaan Kälviällä 1853-1865.

Muutto Kälviälle merkitsi ruotsinkielisille Hagmanin perheelle muuttoa suomenkieliseen Suomeen. Nopeimmin uuden kielen oppivat tietenkin perheen lapset, joita usein tarvittiin virkatehtävissäkin tulkeiksi. Kälviällä syntyneet Lucina ja neljä vuotta nuorempi **Tyko**-veli eli kälviäläisittäin Siina ja Tyykky tunsivatkin olevansa perheen suomalaisia jäseniä, oppivathan he suomenkielen samanaikaisesti ruotsinkielen rinnalla.

Lucina oli toimekas poikatytty, joka onnellisena puuhaili hevosten parissa ulkotöissä ja käytti taidolla työkaluja. Äidin ja sisarten kanssa vietetyt loputtomat tunnit välttämättömien käsitöiden parissa tuntuivat sen sijaan tuskastuttavilta. Parasta oli lukeminen. Äidin antaman

alkeisopetuksen täydennykseksi ainoa mahdollisuus päästä tiedon maailmaan oli naapuripappilan nuoren väen Tykolle ja Lucinalle aika ajoin pitämä kotikoulu. Vain suuri uhrauksin perhe kykeni lähettämään oppikouluun molemmat pojat, Augustin ja Tykon. Tyttöjen kouluttamiseen ei varoja riittänyt eikä sitä pidetty tarpeellisenakaan. Kodissa opetetut taidot saivat riittää heille.

Kuva: Hyypä Kälviällä. Talon omistaa nykyisin Kälviän Martat.

Muistelmissaan Lucina kertoo tapauksesta, joka sattui hänen ollessaan kahdeksanvuotias ja Tyko-veljen aloitettua koulunsa Kokkolassa:

”Tänä talvena tapahtui jotain, joka ensi kerran herätti minussa oudon kysymyksen, johon en löytänyt vastausta. Kerran tulin isän kamarin, hän oli poistunut jonnekin ja jättänyt pöydälle täyteen kirjoitetun paperin. Näin, että se oli kirje mutta en katsonut kenelle. Luin siitä itsestäni, että isä piti minusta ja että hän oli suruissaan – hän, joka ylimalkaan aina oli iloinen. Viimeinen lause oli tällainen: ”Vahinko vain, että tuo tyttö ei ollut poika.” Mitä tämä merkitsi? kysyin itseltäni.

En ymmärtänyt lauseen tarkoitusta, mutta tunsin, ettei se ollut minulle eduksi. Sanat painuivat kuin naulankärjet mieleeni ja jäivät siihen pistämään, kunnes tuli aika, jolloin niiden merkitys kaikessa kaameudessaan minulle selvisi ja nostatti myrkyä.”

Vähin erin Lucina ymmärsi, ettei hänellä tyttönä ollut samoja mahdollisuuksia eikä oikeuksia kuin pojilla. Siitä syntyi myrsky, mutta myös tavoitteet elämäntehtävää varten.

Ovet kouluun, ammattiin ja elämään avautuvat

Lucinan kahdentenaatoista syntymäpäivänä 1865 perhe muutti Vaasan Raippaluotoon, jonne nimismies Hagman oli saanut siirron. Nyt sai Lucinakin tilaisuutensa. Vaikka isän poismeno aiheuttikin suuria taloudellisia vaikeuksia.

Lucina sai suorittaa loppuun nelivuotisen Vaasan ruotsalaisen tyttökoulun. Koulun päätyttyä Lucina toimi opettajana mutta totesi välttämättömäksi päästä jatkamaan opintojaan turvatakseen toimeentulonsa.

Lucina kirjoittaa muistelmissaan:

”Naisen oli siihen aikaan mahdotonta valita ammattiaan, mutta onneksi tunsin vetoa opettajan virkaan ja kutsumukseni oli selvä. Jos silmäni jo aikaisemmin olivat auenneet näkemään, missä epäinhimillisessä poikkeusasemassa yhteiskunta ja valtio pitivät ihmiskunnan toista puolta, sehvisi tämä seikka vuosien aikana yhä räikeämpänä surulliselle katseelleni.”

Neljä opiskeluvuotta Jyväskylän seminaarissa, jossa oli nais- ja miesopiskelijat sen ajan tapaan opiskelivat erillisinä ryhminä, olivat taloudellisesti äärimmäisen tiukkaa, mutta henkisesti sitäkin rikkaampaa aikaa. Seminaarivuosinaan Lucina luki kaiken, mitä naisen asemaan liittyvistä kysymyksistä sai käsiinsä. Hänestä ei ollut mitään järkeä laissa ja säädöksissä, jotka kielsivät naiselta koulutusmahdollisuudet ja taloudellisesti itsenäisen toiminnan. Avioliittolainsäädäntö alisti naisen kieltäen häneltä kaiken itsenäisen toiminaan asioissa, jotka koskivat häntä itseään, lapsia tai omaa omaisuuttaan. Valmistuttuaan 22-vuotiaana vuonna 1875 opettajaksi Lucina Hagman oli peloton naisten oikeuksien esitaistelijana, joka ei hyväksynyt yhteiskuntaa ja lakeja, jotka, niin kuin hän sanoi **”vain miehessä näkivät ihmisen”**.

Lucina Hagmanin vaikutuskenttä oli uskomattoman laaja. Hän oli opettaja, kasvattaja, kansansivistäjä, kirjailija, raittiusaatteen ja rauhanaatteen kannattaja, osallistui valtiolliseen toimintaan ja oli eräs aikansa merkittävin vaikuttaja naisasialiikkeessä ja naisjärjestöissä.

Yhteiskasvatuksen esitaistelijana

Lucina Hagmanin tavoite opettajana ja kasvattajana oli juurruttaa suomalaisen kouluopetukseen yhteiskasvatus. Vain sen avulla voitiin hänen mielestään taata tytöille samat mahdollisuudet kuin pojille opiskeluun ja ammattiin valmistumiseen. Lucinan mukaan se oli myös ainoa menetelmä kasvattaa yhteiskuntaa tasa-arvoiseksi ja oikeudenmukaiseksi.

Lucina Hagman toimi kymmenen ensimmäistä työvuottaan Hämeenlinnassa valmistavan koulun opettajana ja johtajana ja ruotsinkielisen tyttökoulun matematiikan opettajana. Tänä aikana hän perehtyi entistä syvemmin yhteiskasvatukseen, teki opintomatkoja Eurooppaan ja alkoi julkaista kirjoituksiaan sanoma- ja aikakauslehdissä.

Kun vuonna 1886 Helsingissä oltiin perustamassa yliopistoon johtavaa tyttökoulua, Lucina julkaisi Uudessa Suomettaressa kirjoituksen vastustaen tyttökoulun perustamista ja vedoten voimakkaasti yhteiskoulun puolesta. Näin tapahtuikin ja vielä enemmän kuin Lucina ehkä oli ajatellut, sillä perustetun **Helsingin Suomalaisen Yhteiskoulun** johtokunta kutsui koulun

ensimmäiseksi johtajaksi 33-vuotiaan Lucina Hagmanin. Tätä tehtävää Lucina hoiti neljä vuotta, joka jälkeen koulun johto järjestettiin uudelleen: Lucina jatkoi johtajattarena ja johtajaksi valittiin myös koulun perustajajäseniin ja yhteiskasvatuksen uranuurtajiin kuulunut **Mikael Soininen (Johansson)**.

Työvuodet Hämeenlinnassa olivat suurena apuna, kun Lucina Hagman perusti 1887 Helsinkiin valmistavan koulun. Aluksi yksiluokkainen, myöhemmin kaksiluokkainen koulu toimi aluksi Helsingin Suomalaisella Yhteiskoululla vuokratuissa tiloissa. Vuonna 1894 Lucina Hagman myi koulunsa työtoverilleen ja ystävälleen, opettaja **Alli Nissiselle (1866-1926)**.

Lucinan koulu – Helsingin Uusi Yhteiskoulu

Lucina Hagmanin kolmas ja pitkäaikaisin työjakso koulumaailmassa alkoi vuonna 1899, jolloin hän erottuaan Suomalaisen Yhteiskoulun johtajattaren tehtävistä perusti oman yksityisen

koulunsa, **Helsingin Uuden Yhteiskoulun**. Kaksi ensimmäistä vuotta koulu joutui toimimaan omin varoin, vasta sen jälkeen se saattoi saada toimintansa tueksi valtioapua. Lucina Hagmanin monet ystävät ja tukijat antoivat taloudellista apua, merkittävimmin rouva **Eva Ahlsröm**.

Kuva: Lucina Hagmanin muistolaatta Kälviän Marttakodin seinällä.

Oma koulutalo valmistui lokakuussa 1902 Kirkkokatu 12:een, Säätytalon puistoa vastapäätä. Myöhemmin rakennusta korotettiin vielä yhdellä kerroksella. Lucinan periaatteiden mukaan oli luovuttu perinteisestä käytäväjärjestelmästä, vanhasta kasarmiperinnöstä. Keskikerroksessa oli iso, valoisa tupa takkoineen. Niin kuin Lucina oli toivonut, siitä kehittyi viihtyisä kokoontumistila.

Helsingin Uusi Yhteiskoulu toimi Kirkkokadulla kunnes se siirtyi Pihlajamäkeen, jossa vuonna 1957 Rapakiventielle valmistui koululle uudet toimitilat. – Vanha koulutalo purettiin muutaman vuoden kuluttua.

Lucina oli koulunsa keskeinen henkilö hyvin pitkään: hän oli samalla kertaa koulun omistaja, sen johtokunnan puheenjohtaja, johtajatar ja opettaja. Koulussa oli vuoteen 1944 saakka sekä

naispuolinen että miespuolinen johtaja. Koulun opetusohjelma ja koko koululaitoksen kehitys oli jatkuvasti periaatteistaan tinkimättömän Lucinan suuren harrastuksen kohteena.

Kuva: Koulun opettajakunta keväällä 1901. Seisomassa vasemmalta oikealle: Heikki Vennola, Katri Lehtonen, Anni Jansson, Oskari Mantere, Ida Lindström, Thor Markkola, Fanny Nilöni, Matti von Nandelstadh. Istumassa Matti Pesonen, Maikki Vehanen, Alli Nissinen, Lucina Hagman, Walter Groundtroem, Kaarlo Hildén, Hanna Andersin, Jalmari Lydecken.

Vuonna 1919 Lucina luopui opetustehtävistään, johtajattaren tehtäviä hän hoiti aina vuoteen 1935 saakka. Johtokunnan puheenjohtajan tehtävistä hän luopui vasta vuonna 1938 koulun siirtyessä perustetun osakeyhtiön haltuun.

Usein herätti huomiota se, ettei tämä ”Lucinan koulun”, marttajärjestön perustajan joulun opetusohjelmaan kuulunut lainkaan kotitaloutta. Johtajalla oli kuitenkin vastaus valmiina. Tyttöjen on opittava matematiikkaa, kemiaa ja fysiikkaa siinä missä poikienkin. Heille on annettava samat mahdollisuudet kuin pojille hakeutua opiskelemaan ja ammattiin. – Ensimmäinen kotitalousopettaja aloitti työnsä Helsingin Uudessa Yhteiskoulussa vasta vuonna 1968.

Naisasianainen ja naisjärjestöihin

Lucina Hagmanin elämäntyö suomalaisessa naisasialiikkeessä ja naisjärjestöissä on ainutlaatuisen mittava. Naisasiaan liittyvät kiinteästi raittiusaate, rauhanaate, kansansivistysaate. Lucina Hagman toimi kaikilla näillä alueilla sisällyttäen ne myös opetustyöhönsä ja julkaisten niihin liittyviä artikkeleita lehdissä. Mitään mahdollisuuksia naisen aseman parantamiseksi ja yhteiskunnan kehittämiseksi hän ei jättänyt käyttämättä. Hän seurasi tarkkaan ajan ilmiöitä, tarttui asioihin ja ryhtyi aikailematta toimintaan. Hän osasi organisoida ja löysi aina kumppaneita toteuttamaan tärkeinä pitämiään hankkeita.

Muutettuaan Helsinkiin Lucina Hagman liittyi jäseneksi maamme ensimmäiseen naisasiayhdistykseen, vuonna 1884 perustettuun **Suomen naisyhdistykseen**. Sen piirissä Lucina tutustui nyt henkilökohtaisesti johtaviin naisasianaisiin ja solmi myös ensimmäiset kansainväliset yhteytensä.

Vuonna 1892 Lucina oli valittu **Unioni Naisliitto Suomessa** –yhdistyksen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi; tämänkin yhdistyksen perustamiseen hän oli tarmokkaasti osallistunut. Sen perustivat yhteistuumin naiset, jotka eivät olleet tyytyväisiä Suomen Naisyhdistykseen ja erityisesti sen johtohenkilöiden toimintaan. Myös ajankohtaiset poliittiset ristiriidat aiheuttivat eripuraisuutta jäsenistön keskuudessa.

Kaksi vuosisadan vaihteessa perustettua merkittävää naisyhdistystä ovat syntyneet Lucinan ideoimina ja hänen aloitteestaan. Ensimmäinen niistä oli **Sivistystä kodeille –yhdistys - Föreningen Bildning i hemmen**, joka perustettiin helmikuun manifestin vuonna 1899. Julkisesti voitiin toimia kuitenkin vasta seuraavasta vuodesta lähtien senaatin hyväksyttyä **Martta-Yhdistys – Föreningen Martha** –yhdistyksen säännöt. Näin sai alkunsa nopeasti kansanliikkeen kaltaiseksi kehittyvä marttajärjestö.

Toinen Lucina Hagmanin aloitteesta syntynyt järjestö on vuonna 1907 toimintansa aloittanut **Suomalainen Naisliitto**. Se liittyi vasta saavutettuun yhteiseen äänioikeuteen; Lucina perusti sen herättämään naisia puoluepoliittisesti sitoutumattomaan yhteiskunnalliseen toimintaa.

Lucina Hagmanin mielenkiinto riitti monille muillekin tahoille. Hän toimi lukuisten aatteellisten yhdistysten hallinnossa ja hänen ammatitaitoaan tarvittiin erityisesti koulujen ja opettajanyhdistysten johtokunnissa ja ammattialansa luottamustehtävissä.

Lucina Hagmanin eri kansalaispiireissä nauttimaa arvonantoa kuvastaa sekin, että Työväenpuolue kutsui hänet ensimmäisen naisyhdistyksenä, Helsingin työväenyhdistyksen naisosaston vuonna 1898 pidetyn perustavan kokouksen puheenjohtajaksi.

Lucina valtiopäivänaisena

Lucina Hagman kuuluu ensimmäisiin eduskuntanaisiimme. Hänet valittiin edustamaan nuorsuomalaista puoluetta Etelä-Hämeen vaalipiiristä vuosina 1907 ja 1908. Vuonna 1917 hän edusti Turun läänin pohjoista vaalipiiriä ja toimi valtiopäivillä sivistysvaliokunnan puheenjohtajana.

Lucina Hagmanin ensimmäinen eduskunta-aloite vuonna 1907 oli esitys lainsäädännön muuttamiseksi siten, että aviovaimoilla olisi oikeus hallita yksityistä kiinteää ja irtainta omaisuuttaan. Vähitellen alettiin päästä sanoista tekoihin, vaikuttamaan lainsäädäntöön.

Lucina Hagman varoitti kuitenkin naisia sortumasta liialliseen puoluesidonnaisuuteen ja toivoi naisten pysyvän politiikan yläpuolella. Vain niin toimien he voisivat työskennellä yhteisten päämäärien hyväksi.

Vuonna 1923 Lucina ehdotti naisten vaaliliiton perustamista pettyneenä siihen, että naiset eivät keskittäneet ääniään naisille ja näin naiskansanedustajien lukumäärä ei noussut odotetulla vauhdilla. Lucinan pettymykseksi hanke ei saanut kannatusta osakseen. Samoin jäi toteutumatta ehdotus naisten oman puolueen perustamisesta.

Lucinan muotokuva

Lucina Hagmanin muotokuvaa hahmoteltaessa on hyvä tietää miten merkittävään sisarusarjaan hän itse asiassa kuului. Sisar **Sofie Hagman (1842-1900)** toimi Mikkelin suomalaisen tyttökoulun johtajana käytyään Jyväskylän seminaarin. Hän perusti Suomen ensimmäisen kansanopiston vuonna 1889 Kangasalle. Opisto aloitti toimintansa tyttöjen käsityökouluna.

Vanhin veli, fil. kand. **August Hagman (1841-1885)** toimi sanomalehtimiehenä mm. Viipurissa ja Pietarissa, jonne hän perusti Pietarin Sanomat 1870. Vuosina 1872-1884 hän oli Helsingissä Morgonbladet –lehden päätoimittajana.

Tyko Hagman (1849-1914) oli Lucinan rakastettu kasvinkumppani, lapsuuden leikkiveri. Tyko Hagman työskenteli myös eri lehdissä päätoimittajana jouten, niin kuin veljensä ja monet aikalaisensa vaikeuksiin viranomaisien kanssa isänmaallisten kannanottojensa vuoksi. Hän julkaisi mm. viisiosaisen kokoelman **Satuja ja runoja lapsille** ja kaksi elämäkerrallista muistelmateosta.

Vuosina 1928 ja 1930 Kustannusosakeyhtiö Otava julkaisi toisena painoksen Tyko Hagmanin tyttären, opettaja **Lisa Hagmanin (1882-1950)** toimittamana Satuja ja runoja lapsille kahtena niteenä ja Emil Cedercreutzin kuvittamana. Jälkimmäisen esipuheessa Lisa Hagman kirjoittaa:

”Erityisesti iloitsen tämän satukokoelman ilmestymisestä, jonka sortovuosien sensori takavalikoi. ”Satu isosta saippuapallosta” oli se, joka leimattiin valtiollisesti vaaralliseksi.

Kuinka mahtaisikaan sadun kirjoittaja iloita painovapaudesta sekä siitä, ettei hänenkään satujaan enää kukaan pelkää.

On niitä hyllylläni vielä muutamia muita sortovuosina syntyneitä ”vaarallisia” kirjoitelmia, ja odotan tilaisuutta saadakseni nekin vielä luettavaksi. Noina vuosina isäni oli upottanut monia kirjoituksiaan Töölönlahteen silloisten kotitarkastusten tähden.”

Annie Furuhjelm, yksi marttajärjestön perustajajäsenistä kuvaa muistelmissaan Lucinaa sellaisena, kuin hän muistaa ystävänsä noin 40-vuotiaana:

”Hän käytti usein eräänlaista reformipukua, tummaa hametta ja sileää takkia. Hänen viisaat silmänsä tuikkivat iloa ja huumoria, hänellä oli harvinaisen miellyttävä ääni, joka teki hänestä kiehtovan puhujan. Rauhallinen, keskittynyt katse, tiukkaan suljetut huulet, lyhyeksi leikattu, kiiltävän musta, taaksepäin kammattu tukka, kaikki nämä yhtyneenä rotevaan habmoon ja varmaan, määrätietoiseen esiintymiseen herätti vaikutelman tulevaisuudesta ja pätevyydestä”

Kuva: Lucina Hagman kotona.

Lucina Hagmanin muotokuva hahmottaa erinomaisella tavalla hänen laaja ja monipuolinen kirjallinen tuotantonsa. Hän kirjoitti ahkerasti yhteiskunnallisista ja valtiollisista kysymyksistä päivä- ja aikakauslehtiin ja oli mm. Uuden Suomettaren, Valvojan ja Päivälehdten avustaja. Lucina oli Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran jäsen ja vuodesta 1902 lähtien hän kuului Kasvatusopillisen aikakauskirjan toimitukseen.

Vuonna 1928 täyttäessään 75 vuotta Lucina Hagman sai ensimmäisenä naisena maassamme Tasavallan Presidentin myöntämän professorin arvonimen. Aloitteen arvonimen myöntämiseksi olivat yhdessä tehneet Suomalainen Marttaliitto ry ja Suomalainen Naisliitto ry.

Näiden Lucinan ”omien yhdistysten” edustajat veivät asiaa koskeneen presidentti Relanderin kirjeen Raision Siunalassa juhlapäiväänsä viettäneelle Lucina Hagmanille.

Vuosisadan vaihteessa tukholmalainen Aftonbladet-lehti tiedusteli Lucina Hagmanilta, mitkä olivat hänen mielestään ajankohdan tärkeimmät kulttuuri- ja yhteiskuntakysymykset. Lucina Hagmanin mielestä tärkeintä oli kasvatus oikeamielisyyteen. Se vaatii kuitenkin muutoksia totesi Lucina:

”Siihen ei päästä, ellei täydellinen muutos tapahdu kasvatuksessa, jonka sukupolvi toisellensa antaa. On lopetettava vanha sotaisten sankaritekojen palvonta, joka on kaikkien historian oppikirjojen punaisena lankana. On ryhdyttävä uusiin tutkimuksiin ja ihmisten myötätunto suunnattava korkeampiin arvoihin.

Meidän tulee kasvattaa jälkeläisemme ja itsemme pitämään suurimpana kunniana ja ylimpänä onnena oikeamielisyyteen harjoittamasta lähimmäisiämme kohtaan.”

Lucina Hagmanin kirjoituksia ja teoksia

Marttatoimintaan liittyviä

Puhe Sivistystä kodeille –yhdistyksen kokouksessa Helsingissä 30.3.1899, teoksessa Manja Haltia Marttatoiminta 1899-1949. Kuunneltavissa www.marttaperinne.fi sivuilta Hilla-Elisa Sainion lukemana.

Mimmoiselta silloin tutui, teoksessa Marttayhdistys 1899-1924, Helsingin sentralipaino ja kirjaitomo osakeyhtiö 1924.

Äideistä äideille, Emäntälehti heinäkuu 1902.

Kirjoituksia ja vihkosia

Kokemuksiani kasvatuksesta, WSOY, 1887.

Naisten kasvatuksesta: havaintoja ja mietteitä, Söderstöm, 1888,

Naisten äänioikeudesta, 1889.

Kasvatus rakkauteen, WSOY, 1900.

Naisten asema lähestyvissä vaaleissa, 1906.

Avoliittolakisäädännön uudistuspyrinnöistä, 1908.

Yhteiskuntalaitosten suhtautuminen naisten oikeuksiin, 1911.

Miten voisimme jouduttaa naisten oikeuksien saavuttamista Suomen valtion kirkossa?, 1913.

Siveellisen kasvatuksen laiminlyöminen kouluissamme, 1916.

Tuleeko Suomen pystyttää asevelvollisuuteen perustuva sotavoima? Edistysseurojen kustannusosakeyhtiö, 1917.

Avoliittolainsäädännön uudet suuntaviivat, 1921.

Olisiko ajateltavissa, että suomalaisen kansanainekseen lukeutuvat naiset ensi vaaleissa muodostaisivat yhteisen vaaliliiton menen vaaleihin omilla listoillaan, ja saataisiinko siten useampia naisia eduskuntaan, 1923.

Miten olisi koulusuunnitelmaa uudistettava? 1925

Kirjoja

Ensimmäinen koulu: vähäinen kirja lasten opetuksesta ensimmäisenä oppivuotena.

Alkeisopettajille kouluissa ja kodeissa. Kuvaus kansannaisen elämästä maalla/Suomen Naisyhdistyksen ulosantamana, WSOY 1882, 1890.

Pikku äiti (suom. ranskankielestä), 1884.

Fredrika Bremer: kuvaus vuosisatamme alkupuolelta, WSOY, 1886.

Koulun lukukirja I-III, kirjoitettu yhdessä Mikael Johnssonin ja F.R. Rapolan kanssa, 1892.

Tekstikirja ruotsinkielisiä kirjoitusharjoituksia varten suomenkielisissä kouluissa, 1901.

Minna Canthin elämäkerta, osat I ja II, Otava 1906-1911.

Murrosajoilta I ja II, 1918.

Lucina Hagman kertoo lapsuudestaan Kälviällä 1853-1865, 1936. Kälviän Marttayhdistys on julkaissut kirjasta 2. 1981 ja 3. painoksen 20

Joitain Lucina Hagmanista kertovia lähteitä

Koonnut Kirsi Vesterbacka 2012.

Hagman Lucina Tunnettuja naisia kotioloissaan, Kotiliesi nro 2/1933.

Kannila Helle, **Ensimmäisen eduskunnan naiset**: Lucina Hagman, Helle Kannila muistelee Yle Areenalla, <http://areena.yle.fi/audio/1301470501369> viitattu 29.2.2012.

Kortelainen Anna, Varhaiset johtotähdet – Suomen ensimmäisiä johtajanaisia, EVAn Naiste Huipulle! –hankeen raportti, Taloustieto Oy, 2007. Teksti köytyy myös osoitteesta: http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/1963_varhaiset_johtotahdet.pdf viitattu 29.2.2012.

Louhivuori Mikko, Äiti meidän joka olet taivaissa, kirjoitus blogissa Mietteitä, <http://mikkolmieltii.blogspot.com/search/label/Lucina%20Hagman> viitattu 29.2.2012.

Lucina Hagman : 5.VI.1853-5.VI.1923, 1923.

Lönnroth Heleena, Äiti meidän joka olet taivaissa –näytelmä. Kantaesitys Yksipihlajan Työväen näyttämöllä Kokkolassa Veikko Pohjosen ohjaamana 1999.

Marttajärjestön perustaja Lucina Hagman - karismaattinen naisasianainen, EmäntälehtiMartat 6/1999.

Ollila Anne, Karismaattinen naisasianainen Lucina Hagman, teoksessa Margit Koskinen (toim.) 1900-luvun suomalaisia vaikuttajia, C-kasetti 8 x n. 60 min 2001 ISBN C1020, Palmenia kustannus, 2001.

Ollila Anne, Naimaton perheellinen nainen : Lucina Hagmanin perhe, teoksessa Monta tietä menneisyyteen, toim. Leena Rossi ja Hanne Koivisto, Turun Yliopisto, ss. 267-276, 1995. Teksti löytyy myös osoitteesta: <https://www12.uta.fi/kirjasto/nelli/verkkoaineistot/yht/lucinahagman.pdf> viitattu 29.2.2012.

Ollila Anne, Naisliike, nationalismi ja kansanvalistus: miksi Martta-yhdistys halusi riveihinsä ”kaikkien kansanluokkien naiset”? teoksessa Naisten hyvinvointivaltio, ss. 53-72, Tampere: Vastapaino, 1994. Teksti löytyy myös osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/3623/2005-3511.pdf?sequence=1> viitattu 29.2.2012.

Ollila, Anne, Hagman, Lucina, teoksessa Suomen Kansallisbiografia 2. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2003. Teksti löytyy myös osoitteesta: <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/2705/> (maksullinen artikkeli) viitattu 29.2.2012.

Sankta Lucina monologi. Emma Paju esitti monologin 15.10.2006 Jugend salissa Naisen ääniä ja toimintaa –näyttelyn yhteydessä, 2006.

von Alfthan, M., Seitsemän vuosikymmentä Naisasialiitto Unionin historiaa. 1966; Monta tietä menneisyyteen. 1995:

Valokuvat

Kannen kuva, Helena Kokkonen, 2005.

Lucina Hagman työpöytänsä ääressä, Marttaliiton valokuvakokoelma.

Muut valokuvat Kirsi Vesterbacka, 2005.